הלכה · משנה תורה · מפרשים · נחל איתן · ספר מדע

נחל איתן על משנה תורה, הלכות יסודי התורה

רבי אברהם משכיל לאיתן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נחל איתן על משנה תורה, הלכות יסודי התורה

רבי אברהם משכיל לאיתן

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נחל-איתן-על-משנה-תורה-הלכות-יסודי-התורה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ה 4
הלכה ח 4
פרק ו 6
הלכה ו 6
פרק י 7
הלכה ד 7

פרק ה

הלכה ח

אבל שלא כדרך הנאתן כגון שעושין לו רטיה וכו' ה"ז מותר. עיין בכ"מ שכתב דלא התיר רבינו להתרפאות ולעשות רטיה מחמץ בפסח אלא מחמץ של אינו יהודי דאילו בשל ישראל עובר בבל יראה. והובא במג"א סי' תס"ו. ובס' מקור חיים שם תמה עליו דה"נ כשאומר לאינו יהודי שיתן חמץ שלו ע"ג מכתו ובודאי יופסד ויתקלקל ולא יחזירנו כמו שהוא אין לך מתנה גדולה מזו ומיד הוי של ישראל. ולא זכר שכבר הרגיש בזה בעל פר"ח ודחה דברי הכ"מ דמה בכך שהוא של אינו יהודי סוף סוף הרי ניחא ליה בההוא חמץ וקם ברשותיה וקעבר בבל יראה ובל ימצא. ויש לקיים דברי הכ"מ על פי מ"ש בספר פנ"י וכ"כ בס' ברכי יוסף דמשכחת לה שנתן לו האינו יהודי החמץ ע"מ שלא יהיה של ישראל עד לאחר שיעשה בו צרכיו:

כלאי הכרם ובשר בחלב אסורין אפי' שלא כדרך הנאתן. משמע [דאין לוקה] רק איסורא הוא דהוי. ועי' במשנה למלך שהקשה על דברי רבינו דע"כ מפרש הא דאמר אביי בפרק כל שעה (פסחים דף כ"ד) הכל מודים בכלאי הכרם וכו' שלא כדרך הנאתן היינו באוכל כלאי הכרם דאילו בנהנה לא היו חייבין. וכיון דאביי איירי באוכל היה לו לומר הכל מודים בבשר בחלב וכו' על אכילתן שלא כדרך הנאה. והניח בצריך תלמוד. ונראה דיש תלמוד בעז"ה די"ל דעת רבינו לפי שיטתיה גופיה בהלכות מאכלות אסורות שהשמיט שם בפ"ט הא דתניא בפרק כל הבשר (חולין דף ק"ח ע"ב) גבי בישול בשר בחלב באיזה בישול אמרו בבישול שאחרים אוכלין אותו מחמת בישולו. אלא סתם ולא נתן שיעור לבישול בשר בחלב. ומשמע דהיה מחייב אף בבישול שאין ראוי לאכילה. ופירש בס' כרתי ופלתי דטעמו שמפרש דתנא דההיא ברייתא דפ' כל הבשר דבעי בישול הראוי לאכילה ס"ל דגם בשר בחלב ליכא איסור תורה אף באוכל שלא כדרך הנאתן. אבל למאי דקיי"ל דבבשר בחלב היו חייבין על אכילתו אפי' שלא כדרך הנאתן היו חייבים ג"כ על אכילה ובישול שאין ראוי לאכילה. ולפ"ז נסתלקה קושיית המשנה למלך כאן דלא הוי מצי אביי למימר הכל מודים בבשר בחלב וכו' על אכילתן שלא כדרך הנאתן. דהא האי תנא דבפרק כל הבשר דבעי שיעור לבישול בשר בחלב כדי שיהא ראוי לאכילה על כרחך לא ס"ל הכי כמ"ש.

ודע שיש לי להביא ראיה לדעת רבינו דלא היו חייבין על הנאה של איסור מהא דפריך בפרק כל שעה (פסחים דף כ"ב) לרבי אבהו דאמר דלא תאכל משמע נמי איסור הנאה. והרי אבר מן החי דכתיב ולא תאכל הנפש עם הבשר ותניא ר' נתן אומר מניין שלא

יושיט אדם אבר מן החי וכו' שנאמר לפני עור לא תתן מכשול וכו'. ואי איתא דלרבי אבהו היו חייבין על הנאה א"כ הוה ליה להקשות אגופה דברייתא דאיך קתני דאסור להושיט משום לפני עור לא תתן מכשול שבזה ליכא שום חיוב כמו שכתב הכסף משנה בשלהי הלכות כלאים ובפרק י"ב דעדות ותיפוק ליה דאיכא איסור הנאה. אלא ש"מ דקושטא דלא היו חייבין על הנאה.

ועוד אתי שפיר לדעת רבינו מה שנדחקו התוס' שם בסוגיא הסמוכה (סוף ע"א) גבי הא דקאמר דהיקש דדם למים לאו להתיר הנאה אלא כמים הניסכין על גבי המזבח וכו' דנהי דלאסור בהנאה א"צ ההיקש לר' אבהו מ"מ פריך דנימא דאתא כי היכי דלחייבו [מלקות] על הנאה בדם כמו על מים הניסכין וכו'. משא"כ בשאר איסורי הנאה דלא היו חייבין עלייהו. וזה מצאתי בספר שושנת העמקים. ולפ"ז צ"ל דהא דבעי להקיש דם למים הניסכין. אע"ג דקיי"ל דניסוך המים הלכה ואין דנין בק"ו. מ"מ בהיקש דנין. וכן אתי שפיר לדעת רבינו מה שנדחקו התוס' בב"ק (דף מ"א ע"א) בד"ה כדרבי אבהו וכמ"ש בחידושי שם בעזה"ש.

ומה שהקשה בספר שער המלך על מה שכתב רבינו גבי נהנה בכלאי הכרם ליכא רק איסורא לחוד שהוא נגד הירושלמי דשם איתא דהיו חייבין. וגם בספר מרכבת המשנה חלק שני הקשה כן מדנפשיה. ואכתוב ליישב אי"ה בהלכות מאכלות אסורות. [וראיה לדעת רבינו שלא היו חייבין על הנאת כלאי הכרם מסוגיא דתלמודא דידן בחולין (דף קט"ו) וכן מבואר (דף ק"כ ע"ב) דאיצטריך רבוי למשקין היוצאין מהן. ואי איתא דהיו חייבין בנהנה מכלאי הכרם פשיטא דמשקין לא גריעי מהנאה וכן משמע שם (ע"א) בתוס' ובע"א (דף י"ט). גם קושיית הצל"ח על דברי רבינו דא"כ היכי קאמר בפסחים (דף כ"ד) בלישנא בתרא אלא דה"נ למעוטי מניח חלב שור הנסקל על מכתו דהיה פטור דתיפוק ליה דאף כדרך הנאתן לא היו חייבין על הנאה. י"ל דהיו חייבין לאו דוקא אלא איסור תורה וכו' וכדאיתא בכמה דוכתי. ומזה ש"מ דשלא כדרך הנאתן אף איסור תורה ליכא. ועיין בתוס' (דף כ"ה ע"א) ובעובדא דגמ' (שם ע"ב)].

והנה בטעמו של דבר דלמה לא היו חייבין מן התורה על איסורי הנאה. נתפרדו לארבעה ואסף אותם בעל אור חדש. ואלו הן הרב המגיד בהלכות מאכלות אסורות כתב הטעם דכל דבר הראוי לאכילה לא מקרי כדרך הנאה רק אכילה והרא"ה בס' החינוך כתב הטעם משום דרוב הנאות הם שלא ע"י מעשה. ובעל משנה למלך כתב דהיינו טעמא משום דלא כתוב בפירוש רק איסור אכילה ומכללא הוא דמשתמע הנאה. ובעל פני יהושע כתב דהיינו משום דאיתא בפרק כל שעה (פסחים דף כ"ב) דלרבי יהודה

דקיי"ל כוותיה דריש לאסור בהנאה כל איסורין שבתורה מדכתיב גבי טרפה לכלב תשליכון אותו ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה וא"כ אינו אלא לאו הבא מכלל עשה. ובעל המחבר הנזכר האריך בזה לבאר הנפקותא שיש בין הטעמים אך לא הכריע ביניהם. ולדידי קשה לי על טעם הרב המגיד דהתינח דלא היו חייבין על הנאה בדבר שהיה ראוי לאכילה. אבל בדבר שאינו ראוי כלל לאכילה ואינו עומד רק למכור או לשאר הנאות היה לו לומר שהיו חייבין כשמכרו או שנהנה ממנו דרך הנאתו. ועל טעמו של הרא"ה קשה לי דאי איתא דטעמא דלא היו חייבין על הנאה הוא משום דאין בזה מעשה א"כ תקשי דאיך היו חייבין [מלקות] על הנאת עבודת גלולים ותקרובתה כמ"ש רבינו בריש פי"א מהלכות מאכלות אסורות. וכן גבי נהנה מן ההקדש היה חייב על הנאה כמ"ש בריש הל' מעילה. וכן אשתמיט דברי רבינו הנזכר להרב בעל פר"ח באו"ח סי' תמ"ג ועיי"ש:

פרק ו

הלכה ו

נזדמנה לו טבילה של מצוה וכו'. ועיין בלח"מ שכתב דרבינו ס"ל דטבילה בזמנה לאו מצוה היא. וכן נראה לי עיקר ודלא כמ"ש הב"י באו"ח סי' תקנ"ד ובס' שער המלך בהלכות אלו דרבינו ס"ל טבילה בזמנה מצוה. דכן משמע בדברי רבינו בהדיא בספר המצות מצוה ק"ט דטבילה בזמנה לאו מצוה היא. ועפ"ז יתיישבו נמי דברי רבינו בהלכות עבודת יוה"כ פ"א ה"ד שפסק בשבעת ימים שלפני יוה"כ מזין עליו מאפר הפרה בשלישי להפרשתו ובשביעי שהוא ערב יוה"כ. וכתב הכ"מ דכיון דר' יוסי ור' חנינא סברי הכי הילכתא כותייהו ובלא"ה הילכתא כר' יוסי לגבי ר' מאיר דאמר שמזין עליו כל שבעה. וקשה לי על דברי הכ"מ דבגמרא אמרינן דכלהו הני תנאי סברי דטבילה בזמנה מצוה אלא דפליגי אי מקשינן הזאה לטבילה דר"מ סבר מקשינן ור' יוסי ור' חנינא לא מקשי. וא"כ לא היה לו לרבינו לפסוק כר"י ור"ח אלא כר"מ דמקיש דהא מצינו דחכמים בפ"ק דקדושין (דף כ"ה) ס"ל כוותיה דמקשינן הזאה לטבילה לעניין אברים שבגלוי ורבינו גופיה פסק כוותייהו בפ' י"ב מהל' פרה אדומה ולפ"ד הכ"מ יהיו פסקי רבינו דהל' עבודת יוה"כ ודפרה סותרים זה את זה. אך כל זה רק לפ"ד הב"י והשער המלך שזכרתי דרבינו ס"ל טבילה בזמנה מצוה וע"כ טעמו בהל' עבודת יוה"כ הוא משום דלא מקיש הזאה לטבילה. אבל לפ"ד הלח"מ דרבינו ס"ל דטבילה בזמן לאו מצוה היא אתי שפיר שכתב שלא היו מזין עליו כל ז' רק בג' ובז'. ואינו סותר כלל למ"ש בהלכות פרה

דמקיש הזאה לטבילה דהא הכא לענין בזמנה טבילה גופה נמי לאו מצוה היא. ואין נפק"מ לדידיה במאי דמקשינן:

גם מ"ש בס' שער המלך כאן לתרץ ע"פ שיטתו מ"ש רבינו בפי"א דפרה דאם עבד הזאה בשמיני שפיר דמי. והוא נגד הא דאיתא בקידושין (דף ס"ב) דממעט חיטוי בשמיני מוהזה ביום השביעי. ותירץ דהסוגיא דהתם קאי למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה דלדידיה ליכא אף בשמיני דא"כ לא לכתוב ביום השביעי. אבל למאי דפסק דטבילה בזמנה מצוה איצטריך ביום השביעי לגופיה וחיטאו יתירא אתי לאשמועינן דאף בשמיני שפיר דמי ע"כ תורף דבריו. ולדידי אין זה מוכרח דהרי וחיטאו לכו"ע לאו מיותר לרבות שמיני דהא איצטריך להא דאיתא בקידושין (דף כ"ה) דמקשינן הזאה לטבילה לענין אברים שבגלוי אי נמי איצטריך למ"ש רש"י ותוס' בשלהי עירובין (דף ק"ד ע"ב) דדוקא הראוי לחיטוי מטמא טומאת מת למעט כלי חרס עיי"ש:

[**ובהכי** אתי שפיר מה שתמה בס' שמות בארץ ארבינו שהשמיט הא דאמר רבא הנודר הנאה ממעיין אסור לטבול בו בימות החמה דאיכא ג"כ הנאה לגוף מלבד המצוה. ולפמ"ש י"ל דרבא לטעמיה דס"ל טבילה בזמנה מצוה כמו שהוכיח בסדר הדורות סדר תנאים ואמוראים אות ריש משבת (דף קכט ע"א) גבי עובדא דברתיה דרב חסדא עיי"ש. ולשיטתו איצטריך לאשמועינן. אבל רבינו לטעמיה דס"ל דלאו מצוה א"כ ליכא רבותא. ובס' שער המלך תירץ דסמך אמ"ש בהל' נדרים הנודר מאשתו עיי"ש והוא דחוק אלא כמ"ש]:

פרק י

הלכה ד

[**אבל אם הבטיח על טובה וכו'**. עיין בזה הלח"מ והפר"ח והצל"ח. ושום אחד לא הראה מקור לדברי רבינו ז"ל. והנה מקורו נובע ממדרש תנחומא פרשת וירא]: